

**Posudok habilitačnej práce PhDr. Radky Čopkovej, PhD.
Psychosociálny rozmer Temnej triády**

Všeobecná charakteristika posudzovaného textu habilitačnej práce

Posudzovaný text habilitačnej práce má 186 strán, je rozčlenený do 5 kapitol a je zameraný na teoretické vymedzenie konštruktu Temná triáda, overovanie psychometrických vlastností slovenskej verzie metodiky SD3 na jej meranie, a štúdiu zameranú na rôzne aspekty spotrebiteľského správania v kontexte osobnostných čŕt Temnej triády.

Autorka v práci preukázala dôkladnú znalosť problematiky a prehľad v odbornej literatúre týkajúcej sa tejto témy. Samotný zoznam použitej literatúry uvádza na 29 stranách. Problematikou osobnostných čŕt ktoré sú zahrnuté pod označenie Temná triáda sa autorka zaoberá dlhodobo, je autorkou a spoluautorkou 5 prác uvedených vo WoS (eviduje 21 WOS citácií na tieto práce) na túto tému. Skúmanie machiavelizmu, narcizmu a psychopatie ako samostatných konštruktov má pomerne dlhú tradíciu, relatívne nový je výskumný záujem o tieto črty spojený s populárne znejúcim, i keď v slovenskom jazyku pomerne nepresným/vágnyim označením Temná triáda. Využitie tohto konceptu presahuje akademický rozmer, zaujímavými aplikačnými oblasťami je napríklad personalistika, z tohto pohľadu chcem oceniť zameranie autorky na ďalší aplikačný rozmer problematiky a to spotrebiteľské správanie.

Prínosom pre akademickú i praktickú psychológiu je autorkina psychometrická štúdia zameraná na zozbieranie dôkazov reliability a validity meracieho nástroja v slovenskom preklade. Dostupnosť nástroja so známou psychometrickou kvalitou je predpokladom pre intenzívnejší záujem o spomenuté osobnostné črty v domácom jazykovom prostredí.

V nadväzujúcej výskumnej štúdii autorka prepojila črty temnej triády a viaceré socioekonomické indikátory resp. indikátory spotrebiteľského správania - manažment osobných financií, finančný well-being, socioekonomický status, spotrebiteľské rozhodnutia, vnímanie cien produktov, luxusnú spotrebu a postoje k nakupovaniu napodobnenín známych produktov. Uvedené považujem za spôsobilosť autorky identifikovať rozmanité formy prepojenia osobnostných vlastností spotrebiteľa a jeho rozhodovania či správania v kontexte spotreby. Štúdia je čisto exploratívnej povahy bez formulovaných hypotéz. Vzhľadom k veľkému množstvu indikátorov spotrebiteľského správania by ich zaradenie bolo prospešným prepojením teórie a výskumných zámerov autorky. Autorka odprezentovala veľké množstvo výskumných zistení. Pri ich uvádzaní a interpretáciách by bolo užitočné orientovať sa najmä na výsledky s najväčším efektom. Na druhej strane by bolo zaujímavé vedieť, ktoré zo signifikantných výsledkov s nízkym efektom boli pre autorku prekvapivé a autorka očakávala tesnejšie súvislosti?

Habilitačné konanie poskytuje vhodný rámec na otvorenie odbornej rozpravy aj k terminologickým otázkam, ktoré nie sú v akademickej komunite zatiaľ jednoznačne ustálené, ale vyžadujú pozornosť a odbornú diskusiu, aby sa predišlo nepresnostiam a nejasnostiam pri používaní odborných termínov. Ako oponent tohto textu by som chcel upriamiť pozornosť na

jazyk, akým sa komunikujú výsledky psychologického výskumu. Autorka v texte využíva komunikáciu poznatkov vo forme nálepkovania ľudí označeniami ako temné osobnosti, machiavelisti, narcisti a psychopati, ktoré sú používané so snahou charakterizovať tieto tri osobnostné črty. Na zváženie (a prípadnú reakciu) ponúkam autorku úvahu o vhodnosti takéhoto jazyka. Autorka využíva v literatúre dominujúci dimenzionálny prístup k osobnostným vlastnostiam. Ak je teda povaha meranej vlastnosti kontinuálna, využívanie kategorického nálepkovania (napr. psychopat vs. nie-psychopat) bude nevyhnutne zjednodušujúce a zároveň vyvoláva otázky o relevantnosti hraničných skóre pre takéto rozdelenie. Väčšina dostupných výskumných zistení vrátane autorkinho výskumu je korelačnej povahy. V tomto prípade ak len malú časť vzorky tvoria osoby s nálepkou machiavelista, narcista, psychopat je otázne, do akej miery korelačné koeficienty cielené na populačné charakteristiky vypovedajú o charakteristikách týchto extrémnych skupín. Tretím problémom je preceňovanie malých a stredne veľkých efektov, ak sú výsledky interpretované ako skupinové charakteristiky. Malé efekty majú pri takomto využívaní len veľmi obmedzenú výpovednú hodnotu, ak sú použité na charakteristiku osoby alebo skupiny osôb. Ako príklad uvediem zistenie, že „machiavelistickí jedinci sú schopní adaptívne manažovať ich osobné financie ($r_s = 0,09$; $p < 0,001$)“ (str.86). Takýto korelačný koeficient pri porovnávaní skupín (machiavelisti vs. ostatní) má limitovanú výpovednú hodnotu, najmä ak sa používa na opis skupín osôb“. Na záver používanie kategorizujúcich označení (nálepkovanie) môže pôsobiť stigmatizujúco. Obzvlášť psychológia ako veda i praktická disciplína upozorňuje na veľmi citlivé narábanie s jazykom, a presnosť vo vyjadrovaní je to, čo odlišuje odborný diskurz od nevedeckého jazyka bežného života.

Túto komplexnejšiu pripomienku k práci by som rád dal do aktuálneho publikačného kontextu. Uvedené zjednodušené používanie terminológie nie je neobvyklé vo vedeckých publikáciách. Napriek tomu (a možno práve preto) je dobré na tento fenomén upriamiť väčšiu pozornosť. Sama autorka vo svojej publikácii v prestížnom časopise (Čopková, R., & Christenková, Z. (2024). *When dark parent burns out. Personality and Individual Differences*, 230(112817), 112817. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2024.112817>) takéto zjednodušené nálepkovanie prakticky nepoužíva a korelačné štatistiky popisuje a interpretuje ako vzťahy medzi premennými.

Otázky do diskusie v rámci obhajoby habilitačnej práce

1. Aká časť účastníkov zaradených do výskumu spĺňala kritériá, aby boli označení kategóriou machiavelista/ka, narcista/ka, psychopat/ka? Aké bolo prekryvanie skupín takto označených respondentov/iek?
2. Akým spôsobom autorka vo svojom výskume diferencuje osobnostné črty na neklinickej úrovni a poruchy osobnosti?
3. Niektorí autori navrhujú existenciu D-faktora (Dark factor, napr. Moshagen, Hilbig & Zettler, 2018) ako spoločného základu osobnostných črt temnej triády, ktorý vysvetľuje ich koreláciu. Ako Vaše výskumné zistenia podporujú/nepodporujú tento koncepčný návrh?
4. Aké dôsledky môže mať na výsledky zvolený formát povinného odpovedania v dotazníku v prípade položiek, na ktoré by respondenti v prípade slobodnej voľby radšej

neodpovedali? Ako sa autorka stavia k otázke sociálne žiadúceho odpovedania pri meraní spoločensky nepopulárnych charakteristík sebauvedňujú?

5. Psychometrická časť práce obsahuje získavanie dôkazov konvergentnej a divergentnej validity. Pri konvergentnej validite by bolo výhodou testovanie vzťahov s koncepčne podobnými premennými. Pri divergentnej validite by zasa bolo vhodnejšie očakávať absenciu korelácií, nie záporné korelačné vzťahy. Každopádne problematika overovania vlastností meracieho nástroja nie je jednoduchá, podobný postup možno nájsť aj v iných výskumných štúdiách. Aké sú možnosti overenia kritériálnej validity nástroja pre meranie črt temnej triády? Kde by bolo možné hľadať dostatočne informatívne kritérium?

Záverečné hodnotenie

Z hľadiska aktuálnosti zvolenej problematiky, originality práce, vedeckej úrovne textu a jeho prínosu pre poznanie v psychologických vedách, i z hľadiska formálneho spracovania predložená práca spĺňa požiadavky kladené na habilitačnú prácu.

Na základe uvedeného, habilitačnú prácu „Psychosociálny rozmer Temnej triády“ autorky PhDr. Radky Čopkovej, PhD. odporúčam prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške odporúčam udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného a inauguračného konania sociálna psychológia a psychológia práce.

V Prešove 26.8.2025

Prof. Mgr. Peter Babinčák, PhD.